

**มาตรการป้องกันโรคติดต่อร้ายแรงในอาเซียน:
ศึกษากรณีโรคติดเชื้อไวรัสซิกา (Zika Virus Disease)**

สนั่น ศิริบุรณ์
นักวิทยาศาสตร์ชำนาญการ
สำนักงานงานเลขาธิการสภาวิชาชีพ

ความเป็นมา

โรคติดเชื้อไวรัสซิกา (Zika virus disease) เกิดจากการติดเชื้อไวรัสซิกา (Zika Virus-ZIKV) เป็นเชื้อไวรัสตระกูลฟลาวิไวรัส (flavivirus) มีลักษณะคล้ายคลึงกับไวรัสไข้เหลือง ไวรัสเดงกี ไวรัสเวสต์ไนล์ และไวรัสไข้สมองอักเสบเจอี โรคติดเชื้อไวรัสซิกามีอยู่หลายเป็นพันชนิดโรครุ เช่นเดียวกับกับไข้เดงกี และไข้ปวดข้ออยู่หลายชนิดคนๆ หนึ่ง ผู้ติดเชื้อไวรัสซิกามีไข้ ปวดข้อ ปวดกล้ามเนื้อ ปวดศีรษะ ตาแดง บางรายอาจมีผื่นแดงขึ้นตามร่างกาย โดยทั่วไปจะมีอาการป่วยประมาณหนึ่งสัปดาห์ สำหรับหญิงมีครรภ์ที่ติดเชื้อไวรัสซิกาอาจแพร่เชื้อสู่ทารกในครรภ์ซึ่งผลกระทบต่อทารกในครรภ์โดยเฉพาะการติดเชื้อในทารกช่วงสามเดือนแรกอาจทำให้มีภาวะศีรษะเล็กแต่กำเนิด (microcephaly) อาจพบมีหินปูนจับในเนื้อสมอง (intracranial calcifications) และอาจมีความพิการแต่กำเนิดภายนอกกร่วมด้วย เช่น ความผิดปกติของแขน ขา ข้อ เป็นต้น โดยอวัยวะที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด คือ ระบบประสาท ระบบการมองเห็น การได้ยิน นอกจากนี้เชื้อไวรัสซิกายังสามารถติดต่อจากการมีเพศสัมพันธ์ และทางเลือดจากผู้ติดเชื้อไวรัสซิกาไปสู่คนอื่นหนึ่งได้

องค์การอนามัยโลก (WHO) ประกาศให้โรคติดเชื้อไวรัสซิกาเป็นภัยฉุกเฉินด้านสาธารณสุขระดับโลก (Public Health Emergency of International Concern-PHEIC) และได้รายงานสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสซิกาล่าสุด ณ วันที่ 13 เมษายน 2560 มีประเทศที่มีรายงานพบผู้ติดเชื้อไวรัสซิกาโดยมีอยู่หลายเป็นพันทั้งหมด 84 ประเทศ โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่หนึ่ง ประเทศที่มีรายงานพบผู้ป่วยในพื้นที่ใหม่หรือมีการพบผู้ป่วยอย่างต่อเนื่องมี 60 ประเทศ กลุ่มที่สอง ประเทศที่มีรายงานพบผู้ป่วยก่อนปี 2559 มี 18 ประเทศ และกลุ่มที่ 3 ประเทศที่หยุดการแพร่เชื้อแต่ยังคงมีโอกาสเกิดการติดต่อของเชื้อไวรัสซิกาในอนาคตมี 6 ประเทศ ประเทศสมาชิกอาเซียน (ASEAN) ได้แก่ ไทย กัมพูชา ลาว มาเลเซีย ฟิลิปปินส์และเวียดนามอยู่ในกลุ่มที่สองซึ่งยังมีการพบผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสซิกาอยู่ โดยไทยมีรายงานเมื่อเดือนพฤษภาคม 2560 พบผู้ติดเชื้อไวรัสซิการายใหม่ จำนวน 8 ราย

กฎหมาย/ระเบียบที่เกี่ยวข้อง

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการป้องกันและควบคุมเชื้อไวรัสซิกา โดยออกประกาศ จำนวน 4 ฉบับ ได้แก่ ประกาศกรมควบคุมโรค เรื่องโรคติดเชื้อไวรัสซิกา (Zika virus disease) ลงวันที่ 22 มกราคม 2559 ประกาศกระทรวงสาธารณสุขให้โรคติดเชื้อไวรัสซิกาเป็นโรคติดต่อต้องแจ้งความ ลงวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2559 ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่องเพิ่มเติมชื่อโรคและอากาศสำคัญของโรคติดเชื้อไวรัสซิกา ลงวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2559 และประกาศกรมควบคุมโรค เรื่องโรคติดเชื้อไวรัสซิกา (Zika virus disease) (ฉบับที่ 2) ลงวันที่ 28 มีนาคม 2559

บทบาทของอาเซียนต่อโรคติดเชื้อไวรัสซิกา

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประเทศสมาชิกอาเซียน 10 ประเทศได้มีการประชุมทางไกลผ่านระบบ video conference เรื่องโรคติดเชื้อไวรัสซิกาและออกแถลงการณ์ร่วมของรัฐมนตรีสาธารณสุขอาเซียนเกี่ยวกับภัยคุกคามของไวรัสซิกาในภูมิภาค (Joint Statement of the ASEAN Health Ministers' Special Video Conference on the Threat of Zika Virus in the Region) เมื่อวันที่ 19 กันยายน

2559 โดยมีประเด็นสำคัญในการยกระดับการเตรียมการและการตอบสนองโรคติดเชื้อไวรัสซิกา เช่น การเฝ้าระวัง และการแพร่กระจายของโรคภายในประเทศโดยการใช้มาตรการประเมินความเสี่ยงของโรคติดเชื้อไวรัสซิกา ด้วยการสนับสนุนทางด้านวิชาการขององค์การระหว่างประเทศรวมทั้งองค์การอนามัยโลก (WHO) การยึดระเบียบสุขภาพระหว่างประเทศ (IHR.2005) และกลไกที่มีอยู่เพื่อให้ได้รับข้อมูลที่เกี่ยวข้องและทันท่วงทีสำหรับประเทศสมาชิกอาเซียน ตลอดจนการยกระดับความมีประสิทธิภาพและการเฝ้าระวังในภูมิภาคในการตอบสนองต่อโรคติดเชื้อไวรัสซิกาผ่านกลไกในภูมิภาครวมทั้งศูนย์ปฏิบัติการเหตุฉุกเฉินของอาเซียน (ASEAN-Emergency Operation Centre-EOC)

นอกจากนี้ ประเทศสมาชิกอาเซียนได้มีประกาศวาระการพัฒนาสุขภาพหลังปี 2558 ของอาเซียน (ASEAN Post-2015 Health Development Agenda) โดยข้อ 8 ได้มีการกล่าวถึงการป้องกันและควบคุมโรคติดต่อการเกิดขึ้นของโรคติดเชื้อและโรคที่เกิดขึ้นตามฤดูกาลเพื่อให้อาเซียนได้มีมาตรการร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพในการป้องกันและควบคุมโรคติดเชื้อที่แพร่กระจายในวงกว้าง

บทวิเคราะห์

จากข้อมูลที่ผ่านมาผู้ติดเชื้อไวรัสซิกาสามารถรักษาให้หายได้ภายในระยะเวลา 2-7 วัน แต่ที่กังวลคือสตรีตั้งครรภ์ติดเชื้อไวรัสซิกาซึ่งจะมีผลกระทบต่อสมองของทารกอาจทำให้สมองพิการ หรือมีศีรษะเล็ก แต่มีไข้ทุกกรณีที่สตรีตั้งครรภ์ติดเชื้อไวรัสซิกาแล้วทารกที่คลอดมาจะมีศีรษะเล็ก อย่างไรก็ตามหากตรวจพบว่ามีเด็กมีสมองพิการ หรือศีรษะเล็ก จะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็กในด้านต่าง ๆ และต้องได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิดซึ่งจะได้วิเคราะห์เฉพาะประเด็นเกี่ยวกับสตรีตั้งครรภ์ติดเชื้อไวรัสซิกาว่ามีผลกระทบในด้านบ้าง

ด้านกฎหมาย

สตรีตั้งครรภ์ติดเชื้อไวรัสซิกาเมื่อทราบว่าทารกมีศีรษะเล็กในช่วงสามเดือนแรกอาจมีความกังวลต่อสภาพชีวิตของทารกหากคลอดออกมาว่าสมบูรณ์หรือไม่ซึ่งต้องอยู่ในการวินิจฉัยของผู้เชี่ยวชาญ หากผู้เชี่ยวชาญแนะนำให้ทำแท้ง ผู้กระทำแท้งจะมีความผิด แต่ประมวลกฎหมายอาญาของไทย มาตรา 305 ได้วางหลักไว้ว่าหากการทำแท้งเป็นการกระทำของนายแพทย์โดยมีความจำเป็นต้องกระทำเนื่องจากสุขภาพของหญิงผู้กระทำไม่มีความผิด

ด้านสังคม

สตรีตั้งครรภ์ติดเชื้อไวรัสซิกหากผลการวินิจฉัยของผู้เชี่ยวชาญยังไม่พบว่าทารกติดเชื้อไวรัสซิกาหรือไม่ในช่วงสามเดือนแรก หากมีการวินิจฉัยพบว่าทารกได้รับเชื้อไวรัสซิกาในช่วงตั้งครรภ์เกิน ๒๔ สัปดาห์ หากประสงค์จะทำแท้งก็จะเป็นเรื่องยากจึงมีความจำเป็นต้องให้ทารกคลอดออกมาซึ่งทารกที่คลอดออกมาอาจมีสภาพสมองพิการ หรือมีศีรษะเล็ก ซึ่งจะมีผลกระทบต่อผู้เลี้ยงดูซึ่งจะต้องดูแลอย่างใกล้ชิดและต้องเข้ารับการรักษาอย่างต่อเนื่องทำให้มีค่าใช้จ่ายต้องดูแลเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังเป็นภาระของสังคมหากเด็กที่ติดเชื้อไวรัสซิกาไม่เป็นที่ต้องการของครอบครัว ปัจจุบันมีตัวเลขเด็กที่คลอดออกมาศีรษะเล็กจากการติดเชื้อไวรัสซิกาแล้ว จำนวน 2 ราย (ข้อมูลจากกรมควบคุมโรค เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2559)

ด้านเศรษฐกิจ

หากมีการระบาดของเชื้อไวรัสซิกาในประเทศสมาชิกอาเซียนในวงกว้างย่อมส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอย่างมากเนื่องจากอาจเกิดความตื่นกลัว และประเทศต่าง ๆ จะแจ้งเตือนการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีการแพร่เชื้อไวรัสซิกา ตัวอย่าง กรณีเกิดโรคซาร์ส (SARS) และโรคเมอร์ส (MERS-CoV) ซึ่งส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศสมาชิกอาเซียนเป็นอย่างมาก

บทสรุป/ข้อเสนอแนะ

โรคติดเชื้อไวรัสซิกาเป็นโรคที่แพร่กระจายในทุกทวีปเนื่องจากพาหะสำคัญคือยุงลาย และสามารถติดต่อได้ทางเพศสัมพันธ์ ตลอดจนมีผลกระทบเป็นอย่างมากต่อทารกที่ติดเชื้อไวรัสซิกา อย่างไรก็ตามแม้ว่ารัฐบาลของประเทศสมาชิกอาเซียนมีการประชุมหารือร่วมกันและรณรงค์ให้ประชาชนได้รับทราบถึงผลกระทบหรือมีมาตรการต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาแล้วก็ตาม แต่ยังมีการรายงานผู้ติดเชื้อไวรัสซิกาอยู่โดยเฉพาะในประเทศสมาชิกอาเซียนเนื่องจากประเทศสมาชิกอาเซียนยังเป็นแหล่งแพร่กระจายของยุงลายซึ่งเป็นพาหะสำคัญของโรคติดเชื้อไวรัสซิกา อย่างไรก็ตามแม้ว่าหน่วยงานที่รับผิดชอบในการแก้ปัญหาได้ดำเนินการต่าง ๆ แล้วก็ตาม แต่เพื่อเป็นแก้ปัญหาในภาพรวมและป้องกันการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสซิกาในอนาคต จึงขอเสนอแนะ ดังนี้

1. รัฐบาลต้องให้ความสำคัญกับโรคติดเชื้อไวรัสซิกาเนื่องจากมีผลกระทบต่อทารกในครรภ์โดยการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอแก่หน่วยงานต่าง ๆ ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสซิกา
2. ประเทศสมาชิกอาเซียนต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลการวิจัย การวินิจฉัย และวิธีการรักษาผู้ติดเชื้อไวรัสซิกาให้มีความทันสมัย
3. ประเทศสมาชิกอาเซียนต้องมีการจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังโรคติดต่อร้ายแรงตามพรมแดนต่าง ๆ และท่าอากาศยานเพื่อเป็นจุดคัดกรองผู้ติดเชื้อไวรัสซิกาโดยใช้เครื่องมือที่ทันสมัยสามารถบ่งบอกได้ทันที
4. มีการพัฒนาเทคโนโลยี หรือจัดหาเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อให้การตรวจหาเชื้อไวรัสซิกาได้อย่างแม่นยำและถูกต้อง
5. ต้องมีการปรับปรุงกฎหมายหรือระเบียบเพื่อควบคุมการแพร่กระจายของเชื้อไวรัสซิกาและการบูรณาการหน่วยงานที่รับผิดชอบ
6. มีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เห็นภัยที่จะเกิดจากการติดเชื้อไวรัสซิกา โดยเฉพาะการติดเชื้อไวรัสซิกาของสตรีมีครรภ์

ข้อมูลอ้างอิง:

1. กรมควบคุมโรค สำนักโรคติดต่อวิทยา Bureau of Epidemiology สืบค้นได้จากเว็บไซต์:
<http://203.157.15.110/boe/zika.php>
2. กรมควบคุมโรค สำนักโรคติดต่ออุบัติใหม่ สืบค้นได้จากเว็บไซต์:
http://beid.ddc.moph.go.th/beid_2014/th/diseases/2078
3. คณะแพทยศาสตร์ รามาธิบดี เอกสาร PDF สืบค้นได้จากเว็บไซต์:
<http://med.mahidol.ac.th/atrama/sites/default/files/public/pdf/column/@Rama24E01.pdf>

4. Joint Statement of the ASEAN Health Minister's Special Video Conference on the Threat of Zika Virus in the Region เอกสาร PDF สืบค้นจากเว็บไซต์:
<http://asean.org/storage/2017/02/APHDA-In-a-Nutshell.pdf>